

Bencés szerzetesség: egy egyházas spiritualitás¹

LUGI GIOIA OSB

Abstract

From a theological point of view, the parameter of verification of the charism of a religious order is first of all its place in the Church, not only at the universal level, but above all where the Church actually is embodied, i.e. in the local Church. Benedictine spirituality too is to be evaluated on the basis of this criterion. Benedictine spirituality is a sign and a prophecy of what the Church is, precisely thanks to its dual preference for the Work of God (*opus Dei*) and for the love of Christ. The fundamental contribution of Benedictine monasticism to the life and mission of the Church lies in the zeal with which it manages to preserve this priority. Communion becomes the most important means of evangelization because love alone is credible.

Keywords: *Benedictine spirituality, religious orders, communion, mission of the Church, opus Dei*

Kulcsszavak: *bencés lelkiesség, szerzetesrendek, kommunió, az egyház küldetése, opus Dei*

Ismert a nyugati egyház szerzetesi életében az a tendencia, hogy a késő középkortól kezdve felvirágzó számos rend identitásának témáját sajátos fogalmakkal közelítsük meg. Amikor egy szerzetesrend „karizmájáról” beszélünk, akkor vagy küldetésének, vagy spiritualitásának olyan jellemzőire utalunk, amelyeknek meg kellene különböztetniük az adott rendet az összes többitől. A „szakosodásnak” ez a retorikája, ami az első nagy történelmi szer-

¹ LUGI GIOIA olivetánus bencés szerzetespap, teológus, Facoltà di Teologia, Pontificio Ateneo Sant’Anselmo; l.gioia@anselmianum.com

Az előadás Pannonhalmán hangzott el, a bencés tanulmányi napok keretében 2016 augusztusában. Közzététel: a szerző szíves hozzájárulásával. A szöveg korábbi változatai: *Il monachesimo benedettino: una spiritualità ecclesiale*, *l’Ulivo* 40 (2011), 254-67; *Benedictine Monasticism: An Ecclesial Spirituality*, *Cistercian Studies Quarterly* 51.2 (2016), 147-56.

zetesrendekben (karthauziak, domonkosok, ferencesek) még meglehetősen mérsékelt volt, a rendek sokasodásával megerősödött, és az első évezred osztatlan egyháza számára még ismeretlen megkülönböztetéseket vezetett be, mint például a szemlélődő és aktív élet, monasztikus szerzetesek és barátok, avagy apácák és nővérek közötti különbségtétel. Ez idővel oda vezetett, hogy egyes rendek karizmáját mindinkább az egyház küldetésének egyre körülhatároltabb részterületeiben definiálták (fogyó kiváltó vagy az elvándorlók lelkipásztori ellátásával foglalkozó rendek), vagy a rendek születésének idején jellemző spiritualitáshoz illeszkedő jámborsági formákban (a tisztító tűzben szenvedő lelkekért imádkozó, örökimádó, illetve Jézus Szíve tiszteletére rendelt közösségek), illetve meghatározott (abszolút vagy relatíve központosított) hierarchikus struktúrákban jelölték meg.

Anélkül, hogy egy ilyesfajta logikát bírálni akarnánk, egyszerűen tényként kezelve mégis meg kell jegyeznünk, hogy olykor egyes szerzetesrendekben mindez aláásta az egyházhoz tartozás érzését, elidegenítette azokat a liturgikus élettől, vagyis az egyház spiritualitásától; elszigetelődéséhez és zártságához vezetett, aminek idővel az lett a következménye, hogy egyházi szempontból meddővé váltak, képtelenné arra, hogy nyitottak maradjanak a Lélek sugallataira, hogy felismerjék az idők jeleit, ami végül a hivatások kríziséhez vezetett.

NYITOTTAK MINDENRE ÉS MINDENKIRE

Teológiai szempontból minden rend karizmája elsősorban egyházi beágyazottságán méretik meg, nemcsak egyetemes szinten, hanem mindenekelőtt ott, ahol az egyház ténylegesen megtestesül, vagyis a helyi egyházban, minden olyan közösségben, ahol kapcsolatba kerülünk a felebarátunkkal, akivel ténylegesen meg kell élni a szeretetet. Mélyebb értelemben minden keresztény közösség vagy szerzetesrend karizmájának, adományának vagy ha akarjuk, spiritualitásának érvényességét egy még alapvetőbb kritérium határozza meg: az, hogy az adott spiritualitás vagy karizma miben és hogyan képes az egyház lelkesége felé vezető kapuvá és úttá válni. A Credóban valljuk, hogy az egyház egy, szent, katolikus és apostoli. Bizonyos értelemben ahhoz, hogy valóban egyházzá, az egyház jelévé lehessen, minden közösségnek katolikusnak, vagyis „egyetemesnek”, „mindenre” és „mindenkire nyitottnak” kell lennie.

Alapvető fontosságú tehát, hogy megtaláljuk a megfelelő módját a bencés szerzetesség spiritualitásáról való gondolkodásnak. Mindezt tehát vezetne, ha sajátos fogalmakkal tennénk fel egy ilyen kérdést, és azt keressük, hogy miben más a bencés szerzetesség, mint az összes többi nyugati szerzetesrend. Hogy csak egyetlen példával éljek: gyakran kérdezik, hogy vajon a bencés szerzetesség szemlélődő-e, anélkül, hogy belegondolnánk, mennyire anakronisztikus is ez a kategória egy olyan közösségi életforma esetében, amely évszázadokkal azelőtt született, hogy a szemlélődő és az aktív élet közötti megkülönböztetést bevezették volna a kizárólag az imádságnak élő rendek és az elsősorban lelkipásztori tevékenységet végző rendek jelölésére.

Ezért követjük majd a következő gondolatmenetet, melynek során arra keressük a választ, hogy miben és mennyiben egyházas a bencés spiritualitás. Abból indulunk ki, amit gyakran a bencés szerzetesség legjellemzőbb vonásának tartanak: az *opus Dei*-ből, vagyis a liturgia ünnepléséből. Bár Szent Benedek Regulája nagyon különböző módon ölt testet az egyes monasztikus családokban, mégis a napi tevékenységeknek az imaórák liturgiája köré szervezése marad a legjelentősebb egységesítő elem. Ezt még az is könnyen felismeri, aki egyébként semmit sem tud a bencés életről. A fent kifejtett nézőponthoz ragaszkodva törekszünk megérteni azt, hogy miképpen válik a bencés spiritualitás az *opus Dei* révén egyházas spiritualitássá, miközben keressük ennek *teológiai* és *teológális* jelentőségét. *Teológiai* jelentőségét a keresztény hitre, Isten és az üdvösség misztériumára vonatkozóan, vagyis arra „amit hiszek”. *Teológális* szerepét a hitre mint Istennel való mély egységre, mint a Jézus Krisztus Istenével ápoltságotra vonatkozóan, mely a maga jellegzetességeivel valamiféleképpen megjeleníti azt, „ahogyan hiszek”, vagyis azt, ahogyan valójában az Úrhoz ragaszkodom.

AZ EGYEDÜL IGAZ MŰ

Megvan a jelentősége annak, hogy a bencés Regulában Krisztus szeretetét és az *opus Dei*t ugyanaz az elsőbbség illeti meg, amit mindkét esetben a *nihil* határozószó fejez ki: „*semmit* elébe ne tégy Krisztus szeretetének”,² és „az istenszolgálatnak *semmit* elébe ne tegyenek”.³ Ez a párhuzam – még akkor is,

² RB 4,21: *Nihil amoris Christi praeponere*. Vö. 72,11: *Christo omnino nihil preponant*, valamint 5,2: *Haec convenit his qui nihil sibi a Christo carius aliquid existimant*.

³ RB 43,3: *Nihil operi Dei praeponatur*.

ha valószínűleg nem szándékolt – feltár valami lényegeset az *opus Dei* kifejezésnek tulajdonítható értelemről: az *opus Dei* és Krisztus szeretete ugyanaz a valóság, és ezért illeti meg őket ugyanaz az elsőbbség.

Így már érthető, hogy Krisztus szeretete itt mindenekelőtt Krisztus irántam és irántunk való szeretetét jelenti, és csak ezután az én szeretetemet, a mi szeretetünket Krisztus iránt. Fel kell tehát tennünk a kérdést magával az *opus Dei* kifejezéssel kapcsolatban: miért nevezzük az imaórák liturgiájának közös ünneplését *opus Dei*nek, vagyis „az Isten, nem pedig az ember művének”? Teológiai nézőpontból a válasz egyszerű: azért, mert a liturgia annak befogadása és ünneplése, amit egyedül Isten tesz, egyedül Isten ad, és aminek egyedül Isten kegyelméből tudunk megfelelni.

János evangéliuma egyaránt ír Isten műveiről többes számban és Isten művéről egyes számban. Többes számban akkor, amikor Jézus azt mondja: „Nem hiszed, hogy én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem van? A szavakat, amelyeket mondtam nektek, nem magamtól mondom. Az Atya bennem lakozva viszi végbe műveit. Higgyetek nekem: én az Atyában vagyok, és az Atya énbennem van! Legalább e művek miatt higgyetek! Bizony, bizony, mondom nektek: aki hisz bennem, azokat a műveket viszi majd véghez, amelyeket én teszek, sőt, azoknál nagyobbakat is véghezvisz, mert én az Atyához megyek” (Jn 14,10–12). Egyes számban pedig a következő szakaszban: „Ekkor megkérdezték tőle: Mit tegyünk, hogy Isten műveit teljesítsük? Jézus ezt felelte nekik: Az Isten műve (az *opus Dei*), hogy higgyetek abban, akit ő küldött” (Jn 6,28–29).

Amikor a tanítványok megkérdezik, milyenek az Isten művei, vagyis azok a tettek, amiket az embereknek kell *Istenért* tenniük, akkor Jézus váratlan módon nézőpontot váltva válaszol: mielőtt az emberek *Istenért* végzett műveiről beszélünk, előbb *Istennek* az emberért végzett művét (az *opus Dei*) kell befogadnunk. Az *opus Dei* az, amit Isten végez bennünk, tehát a hit ajándéka. Amint pedig tudjuk, a hit ajándéka jánosi és újszövetségi értelemben nemcsak a hit tartalmát (amit hiszek) jelöli, hanem mindenekelőtt az istenkapcsolat ajándékát, az Istennel ápolat *communio* adományát.⁴

⁴ Vö. 1Jn 1,1–3: „Azt hirdetjük nektek, ami kezdettől fogva volt, amit hallottunk, amit szemünkkel láttunk, amit szemléltünk és amit a kezünkkel tapintottunk: az élet Igéjét. Ugyanis az élet megjelent, láttuk őt, tanúságot teszünk róla, és hirdetjük nektek az örök életet, ami az Atyánál volt, és megjelent nekünk. Amit láttunk és hallottunk, azt hirdetjük nektek is, hogy ti is közösségben legyetek velünk. Mi az Atyával és az ő Fiával, Jézus Krisztussal vagyunk közösségben. Ezeket azért írjuk nektek, hogy örömünk teljes legyen.”

Alapvető teológiai felismeréshez érkezünk: az *opus Dei* nem más, mint amit Isten visz végbe bennünk, Isten kegyelme és adománya: *communio*, szövetség, kiengesztelődés. Az Istenhez ragaszkodásként értett hit számunkra ajándék: kegyelem, ami lényegét tekintve közösségi. Ez az ajándék és kegyelem hálaadássá (eucharisziává) alakul át, ami lényegileg szintén közösségi jellegű – imádságként és életformaként egyaránt.

Szent Benedek Regulájában a „nihil operi Dei praeponatur” nem azt jelenti tehát, hogy „semmit elébe ne tegyünk annak, amit *nekünk* kell Istenért végeznünk”, hanem azt, hogy „semmit elébe ne tegyünk annak, hogy befogadjuk és megünnepeljük, amit Isten tesz értünk”, vagyis hogy befogadjuk és megünnepeljük az üdvösség bennünk megvalósuló isteni művét, a szövetséget, a kiengesztelődést, az Istennel ápolt *communiót*.

Ebből a nézőpontból szemlélve egészen más megvilágítást nyer, hogy mi-
ben is áll az *opus Dei*. Helyreáll az Úr kezdeményezésének és cselekvésének elsőbbsége. Nem azon van többlet a hangsúly, hogy *mi* hogyan ünnepeljük az imaórák liturgiáját, vagyis nem a formán mindazokkal az előírások vagy esztétizáló következményekkel, amivel ez a megközelítés járhat, hanem azon, amit az Úr valósít meg a liturgián keresztül.

Ebből a nézőpontból az, hogy „semmit elébe ne tegyünk annak, hogy befogadjuk és megünnepeljük, amit Isten tesz értünk” elsősorban azt jelenti, hogy szüntelenül engedjük, hogy Isten Igéje összehívjon (*con-vocare* = egybe-hív, össze-gyűjt) bennünket ebben a Szövetségben, vagyis engedjük magunkat egyre mélyebben *kiengesztelni* az Atyával és a testvérekkel. Azt is jelenti továbbá, hogy szüntelenül válaszolunk erre a kegyelemre az eucharisztikus ünneplés hálaáldozatával és annak kiterjesztéseként a zsolta-
rozással, amely lényegileg közösségi természetű. A liturgiában a kegyelmet, Isten ajándékát ünnepeljük, *hálát adunk a kegyelemért*, vagyis ajándékot az ajándékért. Így válunk Krisztussal egyesülve Istennek szentelt áldozattá. Ez azt is jelenti továbbá, hogy engedjük, hogy életünkben kifejeződjön, megnyilvánuljon ez a szövetség, ez a kiengesztelődés, ez a *communio*, és ezáltal életünk ténylegesen ennek a lényegileg közösségi természetű kegyelemnek a *jelvé* váljon: ha ez az a kegyelem, amiben részesülünk, ha valóban nyitott, és őszinte szívvel fogadjuk, akkor ez láthatóvá lesz közösségi életünk minőségében (és termékenységében).

MINDANNYIAN EGYÜTT

Szent Benedek tisztában volt mindezzel. Regulájában mindkét kifejezést, amelyeket alapul vettünk, vagyis hogy „*az opus Deinek semmit* elébe ne tegyenek” (RB 43,3) és „*semmit* elébe ne tégy Krisztus szeretetének” (RB 4,21),⁵ közösségi szövegösszefüggésébe ágyazza éppen azért, mert a szerzetes életnek középpontjába az üdvösség lényegileg közösségi jellegét helyezik.

Az imaórák liturgiájának ünneplése természete szerint közösségi, a Regula pedig előírja, hogy azon – annak teljes ideje alatt – a közösség egésze vegyen részt. Ez alól csak az apát adhat komoly indok alapján felmentést a szerzetesnek. Még akkor is, amikor a szerzetesek távol vannak a monostortól, a tartózkodási helyük által meghatározott időben kell elvégezniük a zsolozsmát (RB 50). A közösség elsősorban a liturgia közös ünneplésének helyén válik láthatóvá. Vannak azonban más szakaszok is, melyek ugyanezt az alap gondolatot fejtik ki. Például azokban a fejezetekben, amelyek a súlyos vagy enyhe hibákat elkövető szerzetesek kiközösítésével foglalkoznak.⁶

A „kiközösítés” szó mára elvesztette eredeti értelmének egyházi jelentőségét. Szent Benedek Regulájában ez gyógyító célzatú kizárás a látható közösségből, vagyis gyógyító eszköz, egy módja annak, hogy segítsük megérteni a szerzetessel azoknak a bűnöknek a valódi következményeit, amelyek a közösségi életet rombolják, megosztottságot eredményeznek, elsősorban góghöz, zúgolódáshoz, engedetlenséghez vezetnek (RB 23,1). A kiközösítés annak a pedagógiája, hogy az ellenszegülő testvér ráébredjen, milyen súlyos következményei vannak viselkedésének közösségére nézve.⁷ A fizikai elszigetelődés és a vele járó magány segítenek megérteni, mennyivel súlyosabb az az erkölcsi elszigetelődés, amelybe bezárkózik, amikor önmagába fordul magatartásával elszakad testvéreitől. A Regulában a kiközösítés legsúlyosabb formája éppen a liturgikus ünneplést érinti. Ez az imádságon való aktív részvételtől

⁵ Vö. 72,11 és 5,2.

⁶ RB 23–30 és 43–44.

⁷ Ez magyarázza, hogy Szent Benedek számára miért lehet a büntetés súlyosságának megértése annak alapfeltétele, hogy a büntetés ki is szabassék. Vö. RB 23,4: „Si vero neque sic correxerit, si intellegit qualis poena sit, excommunicationi subiaceat” (Ha még így sem tér jobb útra, essék kiközösítés alá, ha megérti ennek a büntetésnek az értelmét.); 30,2: „Ideoque, quotiens pueri vel adulescentiores aetate, aut qui minus intellegere possunt quanta poena sit excommunicationis” (Ezért valahányszor a gyermekek és a serdülők vétkeznek, vagy akik kevésbé tudják megérteni, hogy milyen büntetést jelent a kiközösítés...).

(szoltárok intonálása, felolvasás, RB 24,2; 44,4–6) az imateremből történő kizárásig terjedhet (RB 25,1; 44). Imádságunk csak akkor lehet Istennek tetsző, ha Krisztussal és az ő testével, az egyházzal egységben végezzük. Annak a szerzetesnek, aki viselkedésével megsértette a közösségi életet, a liturgikus ünneplésből történő kizárás során rá kell ébrednie tettei következményeire.

A másik kifejezés – „semmit elébe ne tégy Krisztus szeretetének” – a Regula híres 72. fejezetébe illeszkedik, amit a bencés szabályzat legfontosabb lapjai között szokás számon tartani:

„Amint van keserűségből fakadó rossz buzgóság, mely elszakít Istentől, és a pokolra vezet, úgy van jó buzgóság is, amely a bűntől tart távol, és Istenhez, valamint az örök életre vezet. Ezt a buzgóságot tehát a legizőbb szeretettel gyakorolják a szerzetesek, azaz előzzék meg egymást a tiszteletadásban; egymásnak mind testi, mind lelki fogyatkozásait a legtürelemesebben viseljék el; egymásnak versengve engedelmeskedjenek. Senki ne arra törekedjen, amit a maga számára hasznosnak ítél, hanem ami másnak az. Egymást tisztán, testvéri szeretettel szeressék. Istent szeretve féljék. Apátjukat őszintén és alázatos szeretettel szeressék. Krisztusnak semmit elébe ne tegyenek, aki bennünket, mindnyájunkat az örök életre vezessen.”

Ez a szövegösszefüggés rávilágít a „semmit elébe ne tégy Krisztus szeretetének” rendelkezés értelmére. Csak akkor mondhatjuk el, hogy valóban befogadjuk ezt a kegyelmet, üdvösséget, szövetséget és kiengesztelődést, akkor mondhatjuk el igazán, hogy semmit sem kedvelünk jobban Krisztus szereteténél, hogy semmit sem teszünk az *opus Dei* elé, ha egymást kölcsönösen tiszteljük, ha valóban türelemmel elviseljük egymás gyengeségeit, ha nyitottak vagyunk egymás iránt, ha nem saját érdekeinket keressük, hanem a másét, stb. Az üdvösség közösségi jellege különösen is abban a „mindnyájunkat” kitételben fogalmazódik meg, amellyel ez a fejezet zárul: a bencés szerzetesek nem egyéni, hanem közösségi üdvösséget keresnek, mindannyian együtt, *pariter* szeretnének eljutni az örök életre.

Amikor tehát a bencés szerzetesség „karizmájáról” vagy „spiritualitásáról” kérdeznék, akkor azt ezekben a hangsúlyokban (*nihil praeponatur, nihil praeponere, pariter*) kell keresnünk: semmit sem helyezhetünk elébe az Atyának bennünk Krisztus által a Szentlélekben végbe vitt üdvözítő művének, ami a szövetség, a kiengesztelődés és a *communio*. Semmi nem helyezhető a szeretethez való ragaszkodás és annak imádságban és testvérei életben

megvalósuló ünneplése elé, amiben ez a kegyelem kifejezésre juthat. Semmi sem helyezhető a *communio* elé, vagyis az elé a közösség elé, amelynek része vagyok, és a helyi egyház elé, melybe a közösség illeszkedik, és amelynek építésében teljes szívvel, teljes lélekkel és minden erőmmel részt kell vennem. Végül semmi sem helyezhető ez elé a *pariter* elé: mindannyiunknak együtt kell haladnunk. Igaz öröme akkor találunk, ha mindannyian együtt jutunk célba.

COMMUNIO MINT MISSZIÓ

Mindeddig tehát jól megfeleltethető az *opus Dei* és Krisztus kettős elsőbbsége az eddig alkalmazott módszernek: annak alapján határoztuk meg a bencés spiritualitás sajátosságát, ami azt hitelesen egyházzá, katolikussá, vagyis „mindent kifejezővé” és „mindenkihez intézett próféciaivá” teszi. Tovább kell azonban lépniük gyakorlatiasabb irányba.

A szakosodás logikájának – amelyre a nyugati egyház szerzetesi hagyományában rámutattunk – a fent említett sajátosságain túl van egy másik oldala is. A középkort követően létrejött rendek ugyanis általában nem a *communio*, hanem elsősorban a misszió szókészletével fejezték ki sajátos jellemzőiket, karizmájukat. Az egyház küldetésének egyes részterületeiből kiindulva határozták meg magukat, amelyek az alapítás korában különleges elkötelezettséget igényeltek, mint például az igehirdetés, a beteggondozás, a tanítás, a fiatalok lelkigondozása vagy éppen a tömegtájékoztató evangelizációja. A szerzetesség új formáiban természetesen szinte mindig megmaradt valami a közösségi életnek az apostolkodás igényeihez igazodó, többé-kevésbé könnyített struktúráiból, azonban a misszió hangsúlyozásával a *communio* gyakran másodrangú szemponttá vált.

A bencés szerzetesség viszont – miközben szinte mindezekkel és ezeken túl sok más tevékenységgel foglalkozott és foglalkozik – soha nem határozta meg magát úgy, hogy bármelyikkel is azonosult volna. Még történelmi megpróbáltatásai és tévelygései során is mindig és mindenekelőtt az *opus Dei* és Krisztus szeretetének kettős *nihil praeponatur*-jában és abban a *pariterben* ismert magára, ami előbbre valónak tekinti a *communio*-t a misszióval abban a meggyőződésben, hogy a misszió legerősebb formája talán éppen maga a *communio*.

A *communio*-t illető elsőbbség Szent Benedek Regulájában nem egyfajta kollektív egoizmus, valamiféle területi, faji, nemzeti vagy társadalmi osz-

tálybeli bezárkózáshoz vezető partikularizmus. Éppen ellenkezőleg, annak a máshonnan érkező szeretetnek az előnyben részesítéséről van szó, ami nem zárkózik önmagába, hanem prófétikus, mi több, maga az önmagért beszélő, *par excellence* prófécia, amit ha megélünk, akkor a közösséget lámpatartóra helyezett lámpássá formálja. Ahogyan Jézus mondja: „Arról fogja megtudni mindenki, hogy tanítványaim vagytok, ha szeretitek egymást” (Jn 13,35). Vagy ahogy a teológus Hans Urs von Balthasar egyik híres, programadó művének címe is kifejezi: csak a szeretet hiteles.⁸

Ami azt illeti, a bencés szerzetesség története ékesszólóan mutatja, hogy valahányszor ez a prioritás másodrangúvá vált, és a közösségi élet kereteit egy mégoly nemes célnak is alárendelték (mint az ökumenikus közeledés, az imádság iskolái, a katolikus nevelés stb.), a kezdetek olykor lelkesítőek lehettek ugyan, de azután szinte mindig válságba torkolltak. Nem ezeknek a tevékenységeknek a létjogosultsága a kérdéses. Sőt, a bencés szerzetesség története 1500 éve során szinte minden olyan tevékenységben érdekelt volt, ami később a modern szerzetesség létalapjává vált. A bencés monostorok meghatározó szerepvállalása az európai civilizáció és kultúra történetében általánosan ismert. Ez az apostoli, kulturális és szociális termékenység a bencés szerzetesi szellem rugalmasságának kifejezése.

Ugyanakkor a bencés közösségek soha nem annak alapján határozták meg magukat, hogy a történelem egy adott pillanatában mivel foglalkoztak. Ha ez bekövetkezett volna, akkor ezek a közösségek elveszítették volna létük értelmét, amikor az adott tevékenységek okafogyottá váltak. Ez ténylegesen be is következik olyan modern szerzetesrendek esetében, amelyek önanonosságukat az egyház küldetésének túlságosan specifikus szeletéhez kötötték. Sok olyan, főként női szerzetesrend van például, amelyek a beteggondozás vagy a nevelés értékes és nagylelkű szolgálatára alakultak, ma viszont eltűnőben vannak, mivel ezeket a szolgálatokat már hatékonyan ellátja a civil társadalom.

Számos bencés monostornak van iskolája, egyeteme, kórháza, vagy dolgozik missziós területeken, de mindig törekszenek arra, hogy megőrizték a *communio* elsőbbségét a misszióval szemben, vagy inkább a *communio* elsőbbségét mint a misszió legfontosabb formáját. A monasztikus szerzetesek ezért csak annyiban merülnek el sokféle tevékenységükben, amilyen mértékben azok még nem veszélyeztetik az *opus Dei* számára fenntartott

⁸ HANS URS VON BALTHASAR: Csak a szeretet hiteles, in Hans Urs von Balthasar et al.: *A szeretetről*, Vigilia, Budapest, 1987, 309–401.

elsőbbséget (*nihil praeponatur*) nemcsak liturgikus, hanem az imént kifejtett teológiai és teológális értelemben. Más szóval a befogadott és imádsággal, valamint életükkel ünnepeelt kiengesztelődésnek, szövetségnek és *communio*-nak tartják fenn az első helyet.

Sok példával lehetne ezt szemléltetni. Angol monostorok lemondtak nagy tiszteletnek örvendő iskoláikról, francia monostorok feláldozták kulturális tevékenységüket és sikeres folyóirataikat, olasz monostorok átadtak kiválóan működő plébániákat. Egy francia monostorban, ahol néhány idős szerzetesnek állandó felügyeletre volt szüksége, a közösség úgy döntött, hogy külső tevékenységeik visszafogásával elsősorban annak szenteli magát, hogy róluk gondoskodjon. A fenti esetekben a tevékenység feladásával ezek a közösségek nem veszítettek létalapjukból. Éppen ellenkezőleg, azáltal, hogy a *communio*t részesítették előnyben, létezésük mélyebb értelmére letek rá, és az evangéliumi élet még beszédesebb jelévé váltak az egyházban és a világban.

Ez a fajta szabadság a szeretet legteljesebb kifejezése, ami jellegzetes örömben válik láthatóvá: *Ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum*, „Íme, mily jó és áldásos, ha a testvérek együtt élnek!” Ez az öröm, amelyről János első levelének fentebb idézett szakaszában ír. Az öröm, amely a kiengesztelődésben megújult teremtmények által megélt *communio*ból forrászik: „Amit láttunk és hallottunk, azt hirdetjük nektek, hogy ti is közösségben legyetek velünk. Mi az Atyával és az ő Fiával, Jézus Krisztussal vagyunk közösségben. Ezeket azért írjuk nektek, hogy örömünk teljes legyen” (1Jn 1,1–4).

Végső következtetésként tehát az, ami a bencés spiritualitást „egyházivá”, vagyis annak jelévé és próféciájává teszi, ami az egyház, az éppen az *opus Dei*t és a Krisztus szeretetét illető kettős prioritás, a *nihil praeponatur* és a *pariter*. Ez teszi a bencés lelkiséget Istentől származó karizmává, mert hozzájárul az egyház építéséhez. A bencés szeretetesség alapvetően azzal a buzgósággal járul hozzá az egyház életéhez és küldetéséhez, amely által képes megőrizni ezt a prioritást minden értetlenség ellenére, amibe a mai teljesítményorientált társadalomban (és sajnos magában az egyházban is) ütközik. Ez a prioritás, amit Jézus az egész egyház lelkére kötött: mielőtt az üdvösség eszköze lehetne, vagy még inkább azért, hogy az üdvösség eszköze lehessen, az egyháznak elsősorban egyre inkább annak látható jelévé kell válnia. És mivel az üdvösség *communio* és kiengesztelődés, csak akkor hirdetjük hitelesen, ha olyan közösségben valósítjuk meg, ahol a szeretet, az öröm és Isten fiainak

szabadsága uralkodik. Így válik a *communio* az evangelizálás legfontosabb eszközzé, hiszen csak a szeretet méltó a hitre, csak a szeretet hiteles.⁹

(Gérecz Imre OSB fordítása)

⁹ Lásd ennek kapcsán „A testvériség mint jel” fejezetet a Megszentelt Élet Intézményeinek és az Apostoli Élet Társaságainak Kongregációja által 1994-ben kiadott *Testvéri élet közösségben* című dokumentumban, 54–56: „Némelyek számára a közösségi élet a küldetés akadálya, már-már időpazarlás a másodlagosnak tekintett kérdésekben. Szükséges mindenkit emlékeztetni, hogy a testvéri közösség önmagában apostoli tevékenység, azaz közvetlenül hozzájárul az evangelizációs munkához. Az Úr által hagyott igazi jel a megélt testvériség: »Arról tudják majd meg rólatok, hogy a tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymás iránt« (Jn 13,35). Amikor az Úr tanítványainak küldetést adott, hogy hirdessék az evangéliumot minden teremtménynek (vö. Mt 28,19–20), együttes életre is küldte őket, hogy »elhiggye a világ«, hogy Jézus az Atya küldötte, akinek a hit teljes beleegyezését kell adni (vö. Jn 17,21). A testvériség jele tehát nagyon fontos, mert mutatja a keresztyén üzenet isteni eredetét, és rendelkezik a szívek hitre nyitásának erejével. Ezért »a szerzetesi élet egész termékenysége a közös testvéri élet minőségétől függ« (II. János Pál) [...] ...minél erősebb e szeretet, annál hitelesebb a közölt üzenet, annál megragadhatóbb az egyház szíve, az emberek Istennel és egymással való egyesülésének szentsége. [...] A szerzetesközösség, tudatában az egyház nagy közösségével szembeni felelősségének, jelle is válik: jele annak, hogy a keresztyén testvéri élet lehetséges, s annak is, hogy a testvéri élet építése milyen áron valósulhat meg. Bolygónk különböző társadalmait ellentétes, megosztó érdekek és szenvedélyek járják át. Maguk is vágyanak az egységre, de bizonytalanok a hozzá vezető utat illetően. Olyan közösségek jelenléte, ahol különböző korú, nyelvű, kultúrájú testvérek találkoznak, s a közös életből származó konfliktusok és nehézségek ellenére egyik maradnak, egy emelkedettebb valóságot jelez, és arra hív, hogy tekintetünket magasabbra emeljük.”